HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

זה המכיר מקום חבירו בישיבה איכא דאמרי אמר ר"א זה המקבל פני חבירו בישיבה מאי למכסה עתיק (יומין) זה המכסה דברים שביסה עתיק יומין ומאי נינהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שביסה עתיק יומין מאי נינהו טעמי תורה אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב [1]למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמח בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מנצחין אותו ועצב אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמח שנאמר [2]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו אמר רב כהנא [3]משום רבי ישמעאל בר' יוסי אמר ר"ש בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה מאי דכתיב [3]וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה [3]מיד מדת הדין אמר רב יהודה אמר שמואל כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים שנאמר [4]וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען בשאר ארצות מנין תלמוד לומר [5]וכל הארץ באו מצרימה ובשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן שנאמר [6]וינצלו את מצרים [3]רב אסי אמר עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן רבי שמעון[7] אמר כמצולה שאין בה דגים והיה מונח עד רחבעם בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם [3]שנאמר [7]ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים [על ירושלים] ויקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך בא זרח מלך כוש ונטלו משישק בא אסא ונטלוהו מזרח מלך כוש ושיגרו [1]להדדרימון בן טברימון באו בני עמון ונטלום [1]מהדדרימון בן טברימון בא יהושפט ונטלו מבני עמון והיה מונח עד אחז בא סנחריב ונטלו מאחז בא חזקיה ונטלו מסנחריב והיה מונח עד צדקיה באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים באו יוונים ונטלוהו מפרסיים באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים ועדיין מונח ברומי: [3]אמר רבי חמא [3](בר) חנינא שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלה לקרח ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא [8]עושר שמור לבעליו לרעתו אמר רבי שמעון בן לקיש זו עשרו של קרח [9](שנאמר) [9]ואת כל היקום אשר ברגליהם א"ר אלעזר זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו [3]א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח וכולהו אקלידי וקליפי דגלדא: (דיא"ש אדי"ש כשד"ך מאוד"ך סימן) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן [10]אודך כי עניתני אמר דוד בן אסו הבונים היתה לראש פנה אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל אנא ה' הושיעה נא אמרו אחיו אנא ה' הצליחה נא אמר דוד ברוך הבא בשם ה' אמר ישי ברכנוכם מבית ה' אמר שמואל אל ה' ויאר לנו אמרו כולן אסרו חג בעבותים אמר שמואל אלי אתה ואודך אמר דוד אלהי ארוממך אמרו כולן: [3]תנן התם מקום שנהגו לכפול

במצודה שאין בה דגן. לרך ליידי עופות להסיס דגן במצודה ודיים ויגלו ויגלו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת במקומות הרבה: מגל

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום פלוני דהוחיל ומכיר הוא מקום כולם רגיל הוא ליצפ שם תמיד: **סתרי תורה.** מעשה מרכבה ומעשה בראשית: **למנצח.** מדלת כתיב לנוחת משמע שנותן כח לבריות לנצחו: [מ] **מפני מדת הדין.** שמקטרגת ואומרת לא תקבלנו והוא מקבלנו בשמחה: **לולי משה בחירו.** מלמת משמתה היה קרא בשמה וקרי ליה בחירו משום דהסיג ממנו מהשמיט מלמת שמה הוא בכך: **כמצודה זו.** שפורסים לעופות לנוד ואין בה דגן ואין עוף נפנה מליה: מלחמתו של זרח במצרים גמרת מגל מלחמת זרח בחמת קרחי[ם]: **ושיגרו להדדרימון.** מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקרחי נינהו[ם] ומלחמת יהושפט בעמונים קרחי[ם]. ודרך הרחשונים להניח גמיזיהם עמהם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו: **שמעמידו על רגליו.** שמשמת לבו: **לקנידי.** מפתחות: **וקולפי.** פותחות שקורין בלע"ז שרלוד"ש: **דגלדי.** של מלטופים של עור שנותנים על סוסים וחמורים וגמלים: **לכן מאסו הכושים.** כלומר דוד שמימיו רועה לאן היה ועשה רחש. ופלחת בעיניו לשון רכים חמרו אחיו: **זה היום עשה ה'.** שמואל היה מתנבא עליהם שסופן לגיל ולשמות שיושיעם מיד לויניהם: **הושיעה נא אחרו אחיו.** כלומר על ידי דוד. ודוד אמר הצליחה נא שיצליח במלחמתו: **ברכנוכם אחר שמואל.** שיברך כולם כלומר מברכין אנו אתכם: **לגו.** לשון רכים: **אסרו חג בעבותים.** הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח: לכפול

רש"ם

זה המכיר מקום חבירו בישיבה. שיודע לומר זה מקום פלוני וזה מקום פלוני דהוחיל ומכיר מקום חבירו רגיל הוא ליצפ תמיד שם: **עתיק יומין.** זה הקדוש ברוך הוא דכתיב (דניאל ז) ועתיק יומין יתיב: **סתרי תורה.** מעשה המרכבה ומעשה בראשית ופיהוחו של שם דכתיב (שמות ג) זה שמי לעלם. והמכסה היינו שהיו מוסר לותם לכל לחד לגלא למי שלבו דוחק (מגיגה דף יג.) זה המגלה דברים שביסן עתיק יומין. ושני משמע למכסה סתרי תורה שהיו מכוסין מהחלה ועתיק יומין גילן ומתן רשות לגלותן ומי שמגלה לותן זוכה למה שמעמיד בפסוק זה: **למנצח.** לשון מפעיל מדלת כתיב לנוחת משמע שנותן ניצוח לבריותיו שיצלחו: **לולי משה בחירו.** מלמת קרי ליה בחירו משום דעומד בפרץ לפניו ומדמשבח ליה משמע שמח הוא בכך: **מפני מדת הדין.** שמקטרגת ואומרת לא תקבלנו והוא מקבלנו בשמחה: גבי מלודה גרסינן דגן שדרך ליתן דגן במלודה שפורסין לפני העופות כשהין שם דגן אין עוף נפנה מליה. גבי מלודה דהיינו מיס גרסינן דגים: **ויגלו.** דרסינן לשון מלודה: מלחמתו של זרח במצרים גמרת מגל מלחמתו של זרח בחמת קרחי בד"ה (ב יל): **ושיגרו להדדרימון.** מלך ארם לעזור לו על בעשא מלך ישראל וקרחי נינהו (שם ג טו): **נאו בני עמון ונטלוהו כו'.** גמרת. מלחמת יהושפט בעמונים קרחי[ם]. ודרך הרחשונים להניח גמיזיהן עמם במלחמתם כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו וכשהן מנופחין הנופלין נוטלים ממונן: מלחמת סנחריב בחמת קרחי. חזקיהו נטלו מסנחריב כשבא המלך והכה המחנה[ם]: **כשדיים שפשו אם לזקיהו.** קרחי [מ"ב כה]. פרסיים קבלו המלכות מכשדים דכתיב (דניאל ה) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס ויוונים קיבלו המלכות מפרסיים מפורש בספר יוסיפון וגם רומיים קיבלו המלכות מיוונים מפורש שם ובפ"ק דע"ז (דף ח:): **זה עשרו של קרח.** שעל ידי רוב ממונו נתגלה ונטרד מן העולם: **משוי שלש מאות.** לשו דוחק וכן כל שלש מאות שבש"ס: **לקנידי.** מפתחות: **וקולפי.** פותחות: **דגלדי.** מלטופין של עור ומעש"כ היה משוי שלש מאות פרדות: **לכן מאסו הכושים.** זה דוד שהיה לעיר בחיו ורועה: נפלחת בעיניו לשון רכים חמרו אחיו: **זה היום עשה ה'.** שמואל היה מתנבא שסופן לגיל ולשמות בו שיושיעם מהויניהם: **הצליחה נא אמר דוד.** שיצליח במלכותו: **אסרו חג בעבותים.** הביאו זבחים ושלמים הרבה לשמוח ומתן דמן למזבח: לכפול

מוסף רש"י

כמצודה זו שאין בה דגן. דרך ליידי עופות לזרוק דגן תחת מלודות כדי שיוטלו עופות ולכלין, וכשאין בה דגן אין עוף פונה אליה, כך היקו המלריס מכל ממונם. ויגלו כתרגומו ורוקינו (ברכות ט:). **כמצולה שאין בה דגים.** כמו מלולות יס, לשון אחר תחתום אין מלויין דגים אלא על שפת היס, היכא דאיכא מזון (שם). **אקלידי.** מפתחות, וקליפי. מנעולים, דגלדא. כולם מתפתחות ומנעולים של עור הין, ומעש"כ היו שלש מאות פרדות טעונות. ל"ף דגלדא לשון אקים אקים ומהמלופין וכיוצא של עור הין (סנהדרין קי:).

רבינו חננאל

וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב, ידו של הקב"ה שהיא פשוטה לקבל שבים מפני מדת הדין, כל אלו דברים פשוטין הן. ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והביאו לפרעה, כשעלו ישראל ממצרים נטלוהו שעשו מצרים כמצולה שאין בה דגן איבא דאמרי כמצודה. **בא** שישק נטלו מרחבעם **בא** זרח נטלו משישק וכו'. **ואת כל היקום אשר ברגליהם,** זו עשרו של אדם שמעמידו על רגליו. א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות היו מפתחות גנזיו של קרח וכולהו אקלידי קלפי דגלדאי. **אמר** רבי יונתן אודך כי עניתני אמר דוד, אבן מאסו הבונים אמר ישי, מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו, זה היום עשה ה' אמר שמואל.

לעזי רש"י

שרדור"א [שירידור"א]. מנעול.

1. לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד:
תהלים ד א
2. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית:
תהלים קו כג
3. וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם:
יחזקאל א ח
4. וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה:
בראשית מז יד
5. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל יוֹסֵף כִּי חָזַק הָרָעָב בְּכָל הָאָרֶץ:
בראשית מא נז
6. וַיְהִי נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאָלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם:
שמות יב לו
7. וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלִָם:
מלכים א יד כה
8. יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ:
קהלת ה יב
9. וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בָּתֵּיהֶם וְאֶת אָהֳלֵיהֶם וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל:
דברים יא ו
10. אוֹדְךָ כִּי עָנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה:
תהלים קיח כא